

Liljor
Skadedjur

LILJEBAGGEN

Liljebaggen (*Lilioceris lili*) är en vacker skalbagge som gör stor skada på i synnerhet liljor. Både det fullbildade djuret och dess larver äter glupskt, och angreppen pågår under lång tid av växtsäsongen. Där liljebaggen väl har etablerat sig uppträder den årligen, och den tycks drabba allt fler trädgårdsodlare.

Skadebild

Redan tidigt på våren kan man se fönsternag, hål eller kantnag i liljeblad. Skadorna tilltar i takt med att temperaturen ökar, och på sommaren kan bladen bli mer eller mindre uppättna. Vid starka angrepp skadas också blomdelar och stjälkar. En försiktig granskning av plantorna kan avslöja orsaken: klarröda skalbaggar eller slemhöljda grågrönbruna larver. Den största skadegörelsen orsakas av larverna.

Det är framför allt liljor inom släktet *Lilium* som drabbas, men även *Fritillaria* (klockliljor, kungsängslilja och kejsarkrona) är utsatta. I England undersöktes 25 *Lilium*-arter och 11 hybrider samt 6 *Fritillaria*-arter med avseende på motståndskraft. Alla befanns vara värdväxter för liljebaggen. Däremot angrips inte dagliljor (*Hemerocallis*).

Bildrättigheter saknas

Liljebaggens larver omger sig med sina ekskrementer. Under fjärde larvstadiet inleds förpuppningen (infälld bild).

Bildrättigheter saknas

De fullbildade liljebaggarna visar sig redan tidigt på våren och lägger sina ägg på undersidan av bladen.

Utbredning och utseende

Liljebaggen finns i såväl Asien, Europa som Nordamerika. Den benämns lika på många språk: på engelska lily beetle, lily leaf beetle, scarlet lily beetle; på tyska Lilienhähnchen; på finska liljakukko och på danska och norska liljebille. I Sverige har den sin huvudsakliga utbredning i Götaland och Svealand. En mycket nära släkting, lökbaggen (*Lilioceris merdigera*), som gärna angriper liljekonvalj (*Convallaria majalis*) och odlad lök (*Allium spp.*), finns även i större delen av Norrland.

Själva skalbaggen är 6–8 mm lång. Benen, undersidan, huvudet och antennerna är svarta medan ovansidan av mellankroppen och bakkroppen är lysande röd. Hos den snarlika lökbaggen är även huvudet rött, likaså det mesta av benen.

Liljebaggens larver är egentligen gulröda med svart huvud och tre par korta svarta ben framtill, men de har egenheten att täcka sig med sina egna kletiga ekskrementer och ser därför ut som oformliga små mörka sniglar eller fågellort.

Livscykel

Liljebaggen vaknar till liv tidigt på våren och kommer fram ur jorden eller förnan som fullbildad. Den söker då upp sin värdväxt och börjar äta på bladen. Man ser ofta individer som parar sig. Resultatet blir rödbruna, smala, ca 1 mm långa ägg som läggs med långsidan mot underlaget, mer eller mindre uppradade, på undersidan av bladen. Varje hona kan totalt producera flera hundra ägg. De kläcks efter 1–2 veckor.

Larverna håller helst till på undersidan av bladen. De är mycket glupska och gör stor skada under sin 2–4 veckor långa utvecklingstid. Under fjärde larvstadiet inleds förpuppningen redan på värdväxten, och den fullbordas i jorden där under. Efter ytterligare ca tre veckor kommer de nya fullbildade skalbaggar fram och fortsätter angreppen under hög- och sensommaren.

Det fortsatta förloppet i livscykeln är inte lika väl utrett och förutsägbart. Vanligtvis fortplantar sig den nya generationen direkt och ger upphov till en ny omgång larver. Det är dock sällan man ser att även dessa har utvecklats till fullbildade skalbaggar samma år. Frågan är om sådana i så fall lever ett så undanskymt liv bland höstens förna att man inte lägger märke till dem, eller om puppor på hösten stannar i det stadiet.

Huruvida det är sommargenerationens fullbildade skalbaggar eller nämnda puppor eller båda som svarar för övervintringen hos oss är heller inte klarlagt. Äldre svensk litteratur uppger att arten sannolikt övervintrar som puppor. Äldre tysk litteratur anger att både baggar och puppor övervintrar.

Naturliga fiender

Liljebaggen blir ett allt större problem i Nordamerika, och forskare därifrån har därför letat efter naturliga fiender i Europa i hopp om att kunna utveckla biologisk bekämpning. De har funnit fyra arter parasitsteklar som parasiterar liljebaggens larver. Åtminstone två av dem finns i Sverige.

Åtgärder

I hemträdgårdar med ett fåtal liljor bör liljebaggen kunna hållas i schack med manuell bekämpning. Det gäller då att redan på våren granska växterna och plocka så många baggar, ägg och larver som möjligt. Insatsen måste fortsätta hela sommaren.

Liljebaggen är mycket lättstörd. Den släpper sig till marken där den blir liggandes stilla med den mörka buksidan uppåt och är då svår att upptäcka. Ett sätt att underlätta insamlingen kan vara att hålla en skål med såpvatten under den plats där skalbaggen sitter och sedan försiktigt störa djuret.

Det kemiska bekämpningsmedlet Provado Insektsspray (behörighetsklass 3, verksamt beståndsdel imidaklopid) har både kontaktverkan och systemisk effekt mot liljebaggen och dess larver. Det är emellertid också giftigt för bin och andra pollinerande insekter och måste därför användas med stor försiktighet. Även pyretrorider och pyretrum-preparat kan tillgripas med samma reservation.

Växtextraktet neem som finns i preparaten Bionim (klass 2) och Bionim K (klass 3) kan störa larvutvecklingen och ha en viss repellerande effekt på fullbildade liljebaggar om det appliceras ofta, men än så länge saknas närmare erfarenhet.

Text: Carl Åkerberg
SLU, Inst. för ekologi och
växtproduktionslära
Box 7043
750 07 Uppsala
Tel: 018-67 10 00
Fax: 018-67 28 90
e-post: Carl.Akerberg@evp.slu.se

Februari 2003

Illustrationer: Tomas Lagerström

Faktablad om växtskydd utges inom områdena Jordbruk och Trädgård

Faktabladen kan beställas som årsabonnemang, komplett serie eller enstaka exemplar.

Eftertryck av denna publikation är förbjudet enligt lag. Den som vill mångfaldiga något av innehållet måste först få tillstånd från SLU. Tel: 018-67 23 66 (jordbruk) resp. 018-67 23 47 (trädgård).

ISSN 0281-8566

© Sveriges lantbruksuniversitet

Ansvariga utgivare: Jordbruk: Roland Sigvald
Trädgård: Maj-Lis Pettersson
Redaktörer: Jordbruk: Eva Twengström
e-post: Eva.Twengstrom@evp.slu.se
Trädgård: Maj-Lis Pettersson
e-post:
Maj-Lis.Pettersson@entom.slu.se
Hemsida: <http://www.entom.slu.se>
Distribution: SLU Publikationstjänst
Box 7075, 750 07 Uppsala
Tel. 018-67 11 00
Fax. 018-67 35 00
e-post: publikationstjanst@slu.se